నలు దిక్కులా బోర్డులతో ఉండి నాలుగు రోడ్ల కూడలిని ఏర్పరిచాయి. ఆ నాలుగు కార్యాలయాలూ. మండలంలోని అన్ని గ్రామాల వారికి ఈ కార్యాలయాల అవసరం ఇంతా అంతా కాదు. ''పల్లెల ముంగిటకు - ప్రభుత్వం'' అనే నినాదంతో ఒక పార్టీ ఏలుబడిలో వెలసిన ఈ కార్యాలయాలు - తెలుగునాట ప్రతి ఇంటినీ తమ చుట్టూ తిప్పుకుంటున్నాయి.

ఆ ఒట్టమైన అడవిలో ఊడలు దిగిన మర్రిచెట్టులా ''మండల ప్రజాపరిషత్'' ఆఫీసు ఉత్తరాన ఉంది. వడమర ''మండల రవెన్యూ'' ఆఫీసు, వీటిని కావు కాసేట్లుగా దక్షిణాన ''రక్షకభట ఠాణా'' తుపాకుల్తో నిల్చుంది. దానికి పక్కగా తూర్పున ఇనప బీరువాలా 'బ్యాంకు' ఉంది.

దుమ్ము రేపుతూ ఆగిన బస్సులోంచి దిగిన దాలవ్పడు భుజం మీది తువ్వాలుతో మొహం తుడుచుకుని మండల రెవిన్యూ ఆఫీసుకు కాళ్లీడ్చాడు. ఉదయం పది గంటల ఎండ ఎల్డీసీ కలంలా - చక చకా వేడెక్కుతోంది.

మండల రెవిన్యూ కార్యాలయం ముందు - మూడు అశోక చెట్లు - పనిమీద వచ్చి ఉండిపోయిన రైతుల్లా నిల్చున్నాయి. ఓ చెట్టు నీడలో - దరఖాస్తులు రాయటానికీ, స్టాంపులు అమ్మటానికీ ఓ మునలాయన కళ్లద్దాలు పరిచి కాచుక్కూర్చున్నాడు. మరో చెట్టుకు ఆనించి 'అమ్మాజమ్మనీ టీ 'దుకాణం' పొగ వదుల్తోంది. మిగిలిన మూడో చెట్టు నీడన నలుగురైదుగురు రైతులు ఎమ్మార్వో కోసం ఎదురు చూస్తున్నారు.

దాలవ్పడికి తెలిసిన మొహం ఏదీ కనపడలేదు. ఆఫీసు తలుపులు తెరిచి ఉన్నా - భక్తులు లేని కోవెలలా ఉంది. అమ్మాజమ్మ టీ పాకకు నడిచేడు దాలవ్పడు. అమ్మాజమ్మ పువ్వుల నైలాను చీరా, టూబైటూ జాకెట్‌తో, పూలు ముడిచిన అందంతో మరింత వయ్యారాలు పోతోంది. దాలవ్పడిని చూసి-

''టియ్యేనా? టిఫినా?'' అడిగింది. దాలవ్పడు బదులివ్వలేదు. ఆ ప్రశ్న తనకు గాదు అనుకున్నాడు. అసలు అమ్మాజమ్మ అడిగితేనే అలా ఉంటుంది. దాలవ్పడ్ని అడుగుతూ - దారివైపు చూపులు విసురుతుంది. దాలవ్పడు పలకప్పోయేసరికి ''త్తేరింటికొచ్చిన అల్లుడ్నాగ - బెంచీ ఎక్కిపోయి ఉలకడూ, పలకడేటీ?'' అంది నవ్వుతూ. ఆ వికటానికి, పాకలో బల్ల మీద కూర్చున్న నలుగురైదుగురు నవ్వేరు. దాలవ్పడు అప్పటికి తేరుకొని ఏమిటన్నట్లు అమ్మాజీవైపు చూస్తే-

''ఏటి గావాలా?'' నవ్వును ఆపుకుంటూ అడిగింది అమ్మాజమ్మా.

''వొట్టినే! ఆఫీసు పనిమీదొచ్చేను'' దాల

వ్పడు.

''ఆఫీసు పనిమీదొచ్చేవు గాబట్టే టీ కొట్టు చూసేవు. లేపోతే సూసిన మొకమే నేటి నీది?'' అంది మళ్లీ అమ్మాజీ.

ఆ మాటకు మళ్లీ నవ్వేరు నలుగురూ. దాలవ్పడికి వాళ్లు ఎందుకు అలా నవ్వుతున్నారో, అమ్మాజమ్మ ఎందుకలా యెగతాళి చేస్తోందో తెలీదు. మామూలుగానే-

''మా ఇంటి మొగం, మా ఇంటిదాని మొగం తప్ప యీది మొగమూ, యీదిలోని మీ మొగాలు సూసెరగను'' అనేసి లేచి వెళ్ళిపోయాడు. ఆ దెబ్బకు అమ్మాజమ్మా మౌనం వహించింది. నవ్విన నలుగురూ ''సరిగ్గా కొట్టేడు దెబ్బ'' అనుకొన్నారు. ఎవరో ''అరుగో ఎమ్మార్వోగారు'' అన్నారు. ఒక్కసారిగా అక్కడ అలికిడి ప్రారంభమైంది.

ఎమ్మార్వోగారికి అందరూ దండాలు పెట్టారు. ఎవరి దండాలూ అందుకోలేదాయన. ఆయన చేతి బ్రీఫ్‌కేసును ఓ బంట్రోతు అందుకున్నాడు. మరో బంట్రోతు అయ్యగారి కుర్చీ దులిపి సర్దేడు. అయ్యగారు ఆసీనులయ్యాక ఒక్కొక్కర్నీ లోపలికి వదులుతున్నాడు బంట్రోతు. మధ్యాహ్నం పన్నెండు గంటల వేళ - దాలవ్పడ్ని లోపలికి అనుమతించేడు బంట్రోతు.

దాలవ్పడు పట్టా కాగితాన్నీ శిస్తు రసీదుల్నీ కోర్టు నోటీసుల్నీ వాటితోపాటే కలిపి దాచిన పెండ్లిపిలుపు కార్డుల్నీ అన్నీ కలిపి కట్టిన గుడ్డ మూటని విప్పేడు. ఎమ్మార్వో ఆ కట్టలో పెండ్లి పిలుపు కార్డులు చూసి కళ్లెర్రచేసి-

''యేఁవిటిది? కవిలి కట్టంతా విప్పేవేంటి? దరకాస్తేది'' గసిరేరు.

''.... అదిగాదా! అందల పట్టా కాయితముంతాది సూడు బావ్'' అని గొణిగేడు దాలవ్పడు.

''నాకేం పని లేదనుకున్నావా - కవిలికట్టంతా వెదకడానికి? అని కేకేసి బెల్ కొట్టేరు. బంట్రోతు వచ్చి దాలవ్పడ్ని కళ్లద్దాల చెట్టుకాడకు పోయి దరఖాస్తు రాయించుకు రమ్మన్నాడు - చెట్టు నీడలోని ముసిలోడు దాలవ్పడి దగ్గర రెండు రూపాయలు తీసుకొని దరఖాస్తు రాసిచ్చేడు. దరఖాస్తుతో దాలవ్పడు తిరిగొచ్చేసరికి అయ్యగారు కుర్చీ దిగిపోయారు. లంచ్ రెస్ట్‌లో ఉన్నారు. గది ద్వారం దగ్గర స్టూలు మీద బిళ్ల బంట్రోతు జనపమావు మీద ఒంటికాలితో కునికే కొంగలా కళ్లు మూసి జోగుతున్నాడు. రెబ్బ కొండల్లోంచి వేడిగాలి దాలవ్పడి మొహమ్మీద కొట్టింది.తువ్వాలు దులిపి - అక్కడే గోడకి చేరబడ్డాడు.

ఎండ కొద్దిగా కొండ వాలుకు తిరిగే వేళకి అయ్యగారు కుర్చీలో కూర్చున్నారు. దాలవ్పడు దండాలు పెడ్తూ, కడుపు సొదంతా విన్పించేడు.

''పట్టా బావ్ ఇది. తమకంట ముందలిక్కడ పన్జేసిన ఎమ్మార్వో బావ్ ఇచ్చిన పట్టా! సర్వేయరు బావ్... కొలిసి వొప్పజెప్పారు భూమి? అదిగా భూమిల తూప్పా, డొంకా సరికి, వొరకట్టి మల్లు గట్టేసరికి నాను నలిగిపోనాను. నాలుగు పంటలు గడిసిపోనాయి. ఇప్పుడు సరిగ్గా యవసాయంకి పనికొత్తది అనేసరికి... ఆ భూమ్మీద నాకు హక్కు లేదట! ఆ పట్టా సెల్లిదాట! సూడండి బావ్... అన్నేయిం?'' అని ఇంకా చెప్పబోయేడు దాలవ్పడు. గానీ, దరకాస్తు పైకి కళ్లు విసిరిన ఎమ్మార్వో - చేత్తో సైగ జేసారు నువ్వింక వెళ్ళొచ్చు అన్నట్లు.

దాలవ్పడు ఏదో చెప్పబోతే - బెల్ మోతకు వచ్చిన బంట్రోతు దాలవ్పడ్ని బయటకు వచ్చేయమన్నాడు. బయటకు వచ్చిన దాలవ్పడు బంట్రోతుని పట్టుకొని బతిమాలితే - ''దరకాస్తిచ్చేగదా గదా. చూస్తార్లే. చూసి, తగిన చర్య తీసుకుంటారు.నీకు లెటరొస్తాదిలే. పర్లేదు. పద, పద - పకోడీ ఇప్పించు'' అని అమ్మాజీ టీ పాకకు లాక్కెళ్లాడు.

బొడ్డు కొంగులోని డబ్బులు ఖర్చు కాగా

పాపారావు భార్య అతనితో మీరు ఎప్పుడైనా దయ్యాలని చూడడంగాని, మాట్లాడడం గాని చేశారా అని అడిగింది.

పాపారావు నేను కాపురం చేస్తున్నదే దానితో కదా?'' అన్నాడు.

-టి. కవిత [మద్రాసు]

దిగాలుగా ఇంటి దారి పట్టాడు దాలప్పడు.

* * * *

నెల రోజులు గడిచినా ఏ కబురూ రాలేదు. కవరూ రాలేదు. ఆరుద్ర కార్తె వచ్చింది. ఆకు పోతలకు దిగారు రైతులు. దాలప్పడు సాలుబోసి ఆకుమడి దున్నుతున్నాడు. రాత్రెప్పుడో కురిసిన వానకు నేల దుక్కి పదును మీద ఉంది. నాగలి పెకలించిన మట్టి పొరలు, పొరలుగా తలక్రిందులవుతోంది. మట్టి పొరల్లోంచి అక్కడక్కడా ఆరుద్ర పురుగులు సాలుల్లోంచి గట్టు మీదకు ఎగబాకుతున్నాయి. తుట్టు రేపిన పొయ్యిలా మబ్బు చెదిరిన ఎండ మండిపోతోంది. చల్దన్నం తీసుకొని - భార్య వచ్చింది. గట్టు మీద తపేల దించి దాలప్పడి నాగలి వెనకనే నడుస్తూ, గరిక దుబ్బుల్ని యేరిపారేస్తూ కబుర్లు చెప్తోంది. తూర్పు తిన్నగా సాలు కొనకి నాగలి చేరేసరికి - ఎదురుగా ఎర్ర టోపీతో ఇద్దరు కానిస్టేబుళ్లు, ఖాకీ టోపీతో ఓ ఎస్సయి కనబడ్డారు. దాలప్పడికి ఎడమ కన్ను టప, టపా కొట్టుకుంది. దాలప్పడికి పోలీసులు - ఆవుకి ఎదురైన పులుల్లా కన్పించేరు.

కానిస్టేబుళ్లు - నాగలి విప్పేసి, ఎడ్లని తగిలేశారు. దాలప్పడి భార్య బబ, బబా భర్తను చేరుకుంది. వారిద్దరి మొహాలమీద లాఠీని - యముని పాశంలా ఊపుతూ -

"... యికనించీ ఈ భూమిని దున్నకూడదు'' హెచ్చరించేడు ఎస్సయ్. దాలప్పడికి యేమీ పాలు బోవటం లేదు. ఏమనాలో తెలీక ఎస్సయి వైపు దీనంగా చూస్తుండిపోయాడు దాలప్పడి భార్య మాత్రం-

"..అదేటి బావూ అలగంతారు. ఈ భూమి మాదీ..'' అంది.

"మీది అని - నువ్వు చెప్తే సరేనేంటి? '' ఎస్సయ్.

"..మరెవులు సెప్పాల?'' దాలప్పడి భార్య.

"..రికార్డులు చెప్పాల. రివెన్యూ వాళ్లు చెప్పాల. రిజిస్ట్రాఫీస్ వారు చెప్పాల. మీము వొప్పుకోవాల! ఆఁ!'' ఎస్సయికి బదులుగా కానిస్టేబుల్ చెప్పాడు.

"... అది గందికే; యెమ్మార్వో కాడ కెల్నాను. పట్టాని నూడమంతే... దరకాస్తిమ్మన్నారు. రొండు రూపాయలు పెట్టి దరకాస్తు రాపించేను. బంట్రోతు కర్సులు బంట్రోతుకిచ్చుకున్నాను. ఎమ్మార్వో బావుకి... దండం పెట్టి దరకాస్తిచ్చుకున్నాను..'' అమాయకంగా వివరించేడు దాలప్పడు.

"..అదంతా మాకనవసరం. ఇది జిరాయితీ చెరువు గర్భమనీ; దీనికింద ఆయకట్టు భూమి యెంతో వుందని - గనక దీన్ని చెరువుగా మాత్రమే వుంచాలనీ; మడిసెక్కలు జేసి, సేద్యం జేస్తే.. ఆయకట్టు భూమికి నీటి ఆధరువు వుండదనీ రిపోర్టిచ్చేరు.. జోగి నాయుడుగారు? దురాక్రమణజేసి నువ్వు దున్నుతున్నావని - కేసు పెట్టారు. తెల్సిందా?'' మరో కానిస్టేబుల్ కేసు చిట్టా విప్పి చెప్పాడు. .. ఆఁ? ఆయకట్టేటి? కేసేటి? దురాక్రమనేటి? యేటిబావ్ ఈ తిరకాసులు?

నాయుడుగోరి బారికోడుకాంచి, ఎమ్మార్వో బావుదాక... పట్టరాని కాళ్లన్నీ పడితే; అడిగినోరికల్లా.. లేదనకండా నదివించుకుంతే... ఇదిగాదా ఈ సెక్కకి పట్టా యిచ్చేరు. ఇదిగీ పోరంబోకు నేలని - మూడు నంవత్సరాలు వొల్లు గుల్ల జేసుకుని - మడిసెక్కని జేశాను. ఇదిగీ యేడు యిత్తనాలు బోసి, వంట యేద్దుమంతే - యిది నేను దున్న గూడదా? మరిన్నాళ్ల నా కట్టం మాటేటి? నాకిచ్చిని పట్టా మాటేటి బావ్?'' అడిగేడు దాలప్పడు.

"... అవన్నీ తేల్సవల్సినోల్లు తేలుస్తారు? నువ్వు మాత్రం భూమి దున్నటానికి వీల్లేదు. ఆఁ.'' అని ఎస్సయ్ ఆర్డరేశారు. "... తాళి నూపినా పెళ్లాన్ని యేలుకోగూడదన్న మాట? సెబాస్ బావో సెబాస్ .. యేలినోరి తీరవని యెవులు కాదనీగల్రు? అలగేని బావ్... అలగేని.'' అన్నాడు దాలప్పడు.

".. అలగే నంటే? అనల్నువ్వు యేఁవంటన్నావో బోధవడ్లే.. నర్సరే-ఉచూడొరే -ఉ నువ్వు మళ్లా ఈ భూమిల అడుగు పెడ్తే - మరి నువ్వు నీ యింటిల అడుగెయ్యవు. ఆఁ? జేగర్త.'' అని హెచ్చరించి వెళ్లిపోయారు శాంతిభద్రతల రక్షకభటులు!

ఆరుద్ర కార్తె ఎండ ముదిరి - వేడిగా గాలి విసిరికొట్టింది. దాలప్పడు దిగాలుగా మడిగట్టుమీద చతికిల బడినాడు. భార్య తెచ్చిన చల్దన్నం తపేలా మీద మూతని - కాకులు పొడుస్తున్నవి. మడిలో నాగలి.. లంగరేసిన ఓడలా వుంది?

దిగాలుగా వున్న దాలప్పడికి - కన్నబాబుని గుర్తు చేసింది భార్య.

* * *

కన్నం నాయుడుని ... అందరూ 'కన్నబాబు' అని పిలుస్తారు. మండలస్థాయి క్రియాశీల కార్యకర్త నుంచి జిల్లా స్థాయి రాజకీయ నాయకుడిగా యెదిగాడు కన్నబాబు. పార్వతీపురం పశువుల సంతలో - పాడిగేదెల కొనుగోలులో - - పార్వతీపురం పార్లమెంటు మెంబరుకి సహకరించిన కన్నబాబు, ఆ తర్వాత ఎంపీ గారికి యెంతో నమ్మకస్తుడైనాడు. సంతలు వొదిలేసి, గ్రామాల మీద పడ్డారు. సన్న చిన్నకారు జనాలు కొందరికి పచ్చకార్డు లిప్పించడంలో, పచ్చచొక్కా లిప్పించటంలో, సబ్సిడీ మీద బ్యేంకు ఋణాలిప్పించడంలో, కన్నబాబుపేరు మార్మోగ్రింది. మండలంలో కన్నబాబు .. ఓటు బ్యాంకు కాగలిగేడు. అతని సేవల్ని గుర్తించిన పార్టీ – "గ్రంథాలయ సంస్థ అధ్యక్షపదవి''ని ఆర్‌చేస్తే .. కన్నబాబు సున్నితంగా తిరస్కరించాడు. పదవుల కోసం పనిచేయలేదన్నాడు. అదిగాక, గ్రంథాలయమంటే - వివేకుల దేవాలయం! అందులో నాలాంటివారికి చోటుండగూడదు తప్పు. అన్నాడు. పార్టీ అతని నిర్మలత్వానికీ, నిస్వార్థానికీ ముక్కున వేలేసుకుంది. అయినా - కన్నబాబు సేవకు గుర్తింపుగా యేదో వొక పదవి యివ్వాలనే ధృఢ నిర్ణయంతో – "సహకార బ్యాంక్'' అధ్యక్షుణ్ణి చేసింది. కాదనలేకపోయాడు కన్నం నాయుడు. "సహకారం' అన్న ఆలోచనే గదా - నన్ను రాజకీయాల్లోకి దింపింది.'' అని పత్రికా విలేఖర్ల ప్రశ్నకు జవాబిచ్చేడు.

జిల్లా సహకార బ్యాంక్ అధ్యక్షులు కన్నబాబు - యింటి గేటు దగ్గర నిలబడిన - దాలప్పడికి కళ్లు తిరిగిపోయేయి.

తన చేత పట్టాకోసం దరకాస్తు పెట్టించిన రోజుల్లో - కన్నబాబు చిన్నపెంకుటింట్లో వుండేవాడు. పెంకులమీద నాచుపట్టి గడ్డి మొలిచి .. అక్కడక్కడా కన్నాల్తో వుండేది. గోడలు .. వయసుమీరి నిలబడలేక నిలబడేవి? ఆ పెంకుటింటిముందు జాగాలో - చిన్నపాక. నులక మంచం... అందులో కన్నబాబు వుండేవాడు.

ఎంతలో యెంత మార్పు? త్రినాథ మేళా చేసి - తిరిగి యింటి కొచ్చిన బావనయ్యి పాక.. భవంతి అయినట్లుగా కన్పించింది కన్నబాబు బిల్డింగ్! ఖాళీ జాగాలో పాక... విజిటర్స్ రూము అయ్యింది. పాత పెంకుటిల్లు - రెండతస్తుల భవంతి అయ్యింది. గేటు తియ్యటం రాని దాలప్పడు గేటు దగ్గరే ఆగితే, యెవరోవచ్చి గేటు తీస్తే లోనకి నడిచేడు.

లోనకి వెళ్లిన దాలప్పడికి - కన్నబాబు కన్పించలే. తెల్లబట్టల ఆఫీసర్లూ; గొలుసంచు పంచెలూ, కండువాల పెద్దలూ, కన్పించేరు. అందరికీ దండాలెట్టి - విజిటర్స్ గది వారగా నిల్చున్నాడు దాలప్పడు. కొంతసేపటికి కన్నబాబు.. దిగేరు . తెల్లబట్టలూ, కండువాలూ లేచి నిలబడ్డాయి. దాలప్పడు దండాలు పెట్టి, పరిచయంగా దగ్గరికి వెళ్ళబోతే - ఫైలు చూపుతూ ఆఫీసర్ అడ్డుతగిలేడు. కండువా మనిషి .. పక్కకి తీసికెళ్లేడు. తిరిగొచ్చి కూర్చున్న కన్నబాబు.. పక్కనున్న ఫోను అందుకున్నారు. పావుగంటసేవు.. యెక్కడెక్కడి వారితోనూ మాట్లాడేరు కన్నబాబు. ఆ తర్వాత, అప్పుడు దాలప్పడి కాయితాన్ని అందుకొని

"పట్టా కాయితం కదవోయ్...'' అన్నారు.

"అవును బావ్. తఁవరు యిప్పించిందే.''

"అవునవును. 'మాగాణి సమారాధన''పేర్న - మీ ఊరి బెల్లాన చెరువు భూమి గదా యిప్పించేను. మరింకేమి? దీనిమీద లోన్లు కావాలేటి? భూమి యిప్పించిందాక - భూమో భూమంటారు. భూమి యిప్పిస్తే - దానిమీద లోన్లు అంటారు. ఎప్పుడూ యేదో ఒకటి యిప్పించితేగానీ - వొదల్రయ్యా మమ్మల్ని'' అని నవ్వేరు సరదాగా కన్నబాబుగారు.

ఆ నవ్వుకి -అక్కడి కండువాలూ, తెల్ల దుస్తులూ కర,కర నవ్వేయి. నవ్వలేక దాలప్పడు –

"కాదుబావే, ఆ సెరువు గర్భం సదును సేసి, వొరకట్టి మల్లు గట్టింతర్వాత - యివుడేమో దున్న గూడదంతన్రు.'' అని చెప్పేడు.

'ఎవుడాడు..?'' ఆశ్చర్యమో, ఆగ్రహమో కన్నబాబు స్వరంలో. దాలప్పడు విషయం చెప్పాడు.

బెల్లాన చెరువు కింద ఆయకట్టు రైతుల్లో పెద్ద రైతు జోగి నాయుడు. ఆ జోగినాయుడికి యెక్కువ భూమే గాక, పెద్ద రైస్ మిల్లుంది. రైసుమిల్లు గాక - నాయుడి సంతానానికి పెద్ద పెద్దహోదాల్లో ఉద్యోగాలున్నవి. బంధువుల్లో మారిన గవర్నమెంటులో మంత్రి పదవులున్నవి. ఇన్ని వున్న నాయుడికి - 'చెరువు గర్భం' పట్టా జేయించుకున్న దాలప్పడిమీద కోపముంది. ఆ కోపంతో - తొలుత పోలీసుల్ని వదిలేడు.

"అదా సంగతి. మరి ఎమ్మార్వో యేటి జేస్తున్నాడు?'' అడిగేడు కన్నబాబు.

"..దరకాస్తిత్తే; సూత్తానెల్లు.. అనేసాడు బావ్.'' చెప్పాడు దాలప్పడు.

"ఒట్టి దరకాస్తులు సూస్తాడేటి యెమ్మార్వో? ఆటికి జెత సెయ్యాల్సినివో..?'' కండువా వొకటి కక్ష కొద్దీ- యెమ్మార్వోల లంచగొండితనాన్ని విస్పించింది.

ఆ స్వరానికి తెల్లదుస్తులు యిరకాటంగా కదిలాయి. అది గ్రహించిన కన్నబాబు-

"సర్లే. నేను చెప్తాన్లే' అన్నాడు.

"ఆకుపోతల కార్తె అయిపోతంది బావ్. ఈ యేటి వంటకి దారినూపాల'' దాలప్పడు చెప్పగా-

"..యెల్లవయ్యా. సూస్తార్లే. ఇంక పొద్దు వచ్చేవు. రేపుటికి భూమి యిప్పించీమంతే-

“నీకు తెలిసిన రెండు ధ్వనితరంగాల పేర్లు చెప్పరా?” అడిగారు సైన్సు మాస్టారు.”

“ప్రేమ తరంగాలు, జీవన తరంగాలు” జవాబిచ్చాడు విద్యార్థి.

ఎ.వినోద్‌కుమార్
బెల్లంపల్లి

ఆ బావుకి మాత్రం వెల్లవొద్దూ. అందులోకీ ఆ బావు అప్పొజిషన్ పార్టీలున్నాడు గానీ- అధికార పార్టీల కాదు గదా?” అని నినాదం వహించమని ఓ కండువా బదులివ్వగా-

“..అందికే, అప్పొజిస్ పార్టీ వొదిలేసి, *అధికార పార్టీలోకొచ్చీ బాబూ, అని దెంకాడ రాజుగారు కవురుమీద కవురెడతన్రు.* ఈ బాబే అవుననరు, కాదనరు” అని కన్నబాబుని పార్టీ మారమని మరో కండువా కోరింది.

“నిజమే. ఏ పని జరగాలన్నా కష్టంగుంది. కన్నబాబు పేరు చెబితే కలక్టరేట్ నుండి సెక్రటేరియట్ దాక ఫైళ్ళు వరిగెట్టేవి. ఇప్పుడు యెక్కడివక్కడాగిపోతున్నాయి” అని తెల్లదుస్తుల ఆఫీసరొకడు ఫైళ్ళ కష్టాల్ని చెప్పాడు.

చివరికి దాలవ్వడి సమస్య మరుగున పడి, కన్నబాబు పార్టీ మార్పిడి చర్చకు వచ్చింది. దాలవ్వడికి యేమనాలో తోచక పట్టా కాయితం పట్టుకు నిల్చున్నాడు. దాలవ్వడు ఈ చర్చలో వుండటం నచ్చని కన్నబాబు-

“నువ్వెల్లవోయి. తొందరగే తేలుస్తాన్లే” అన్నారు.

దాలవ్వడికి- తన సమస్య కన్నబాబు అన్నట్లు తొందరగానే తేలుతుందో? కండువా వారు అన్నట్లు యీ వంట పోయింతరాత తేల్తుందో బోధపడలేదు. అయినా అందరికీ దండాలెట్టి,సెలవు తీసుకొన్నాడు.

దాలవ్వడు వెళ్లాక, పార్టీ మార్పిడి కోసం దెంకాడ రాజుగారి నుండి రాయభారం తెచ్చిన కండువా-

“అయితింతకీ యేటంటావ్?” అనడిగింది.

“దేనికి యేటండము?” అడిగేడు కన్నబాబు.

“అధికార పార్టీలోకి మారడంకి ” చెప్పింది కండువా.

“అదా. చూద్దాం. ఏ పార్టీ మాత్రం తిన్నగుంది. ఆ పార్టీలోనా అసమ్మతి గ్రూపులే. ఎన్నాళ్లు నిలబడతాదో చెప్పగలమేటి? చూద్దాం. అన్నీ చూసి అడుగెయ్యాల గదా.” అని, ఆ చర్చని ముగించేరు కన్నబాబు.

మరింక-యే కండువా గూడా దాన్ని పొడిగించలేదు.

అప్పటికి ఉదయం పదకొండు గంటలు దాటుతోంది. ఆఫీసర్లు సెలవు దీసుకు వెలిపోయాక, కండువా పెద్దలూ కదిలిపోయేరు.

ఆ తర్వాత, ఓ గంటకు- కన్నబాబూ, వారి పి.ఏ. మాత్రం ‘గోదావరి లింక్ ఎక్స్‌ప్రెస్’ అందుకోటానికి కారెక్కారు. హైదరాబాద్‌లో కన్నబాబు వారం రోజులుంటారు. *అధికార పార్టీ అసమ్మతి గ్రూపుతోనూ, స్వ*పక్ష పార్టీ అధినాయకునితోనూ మంతనాల కోసం.

ఆ విషయం- కండువాలకూ తెలీదు. తెల్లబట్టలకీ తెలీదు. చిరిగిన పంచెలకు అసలే తెలీదు.

★ ★ ★

ఆరుద్రకార్తె చూస్తుండగానే గడిచిపోయింది. ఆకుమళ్ళు వచ్చగా, రెవరెవలాడ్తూ ఉడుపుకు యెదిగివస్తే- దాలవ్వడి కోర్నుమడి మాత్రం చూలుపోయిన ఆవులా వుంది. కొర్నుండిపోయిన మడి దగ్గరికి -పూటకోసారి తిరిగొచ్చేవాడు దాలవ్వడు. వారానికి రెండుసార్లు ఎమ్మార్వో దగ్గరికీ, కన్నబాబు దగ్గరకీ వెళ్ళొచ్చేవాడు. ఇంటిలోని పాత ట్రంకుపెట్టెలో దాచిన ‘పట్టా కాయితం’ని బందిల దొడ్డిలోని దూడలా చూస్తూ రాత్రిళ్ళు బాధపడేవాడు.

అసలే అసంతృప్తితో, విసుగుతో అపుడే ఇంటికి చేరిన ఓ సాయంత్రం వేళ-

“కూలీ లేదు, నాలీ లేదు. పూటకోపాలి మడికాడకీ, రోజుకోపాలి ఆఫీసులికీ తిరగటమే మిగిలింది. ఏవీ పనికిమాలిన తిరుగులు? ఆ మడికో దండం పెట్టేసి, ఆ పట్టా కాయితం పొయిలెట్టేసి -కూలీనాలికెలిపోతే- బత్తెం గింజలేనా వొచ్చును” అని భార్య ఉసూరుమనటంతో; యెక్కడలేని చిరాకూ కల్గింది దాలవ్వడికి. దాంతో కోపంగా-

“నీనేటి సరదాకి తిరుగుతున్నానే? ఎవ్వలిదగ్గరికెల్తే-యే దారినూపుతారో అని ఆశకొద్దీ-కాలుకు బలపాలు గట్టుకొని తిరుగుతన్ను. ఇంటిల గూకొనున్ని దానివి..నీక్కష్టంగుందేటీ?” అని కేకలేశాడు.

“...ఆఁ యింటిల గూకొని...నువ్వు పాతర పోసిన గింజలు తరగేసి తిండంకి కష్టం గాదా? ఇదిగో, యీ పూటకి... ఆ పాతర అయిపోయింది. ఇక పట్టా కాయితమే మిగిలింది పొయ్యి పెట్టడంకి! అని జవాబిచ్చింది భార్య.

ఆ జవాబుతో దాలవ్వడిలో రగుల్తోన్న అసమర్థుని అసహనం... మంటలా లేచింది. ఆ వేశంతో భార్య జుత్తు చేతబుచ్చుకొని-

“మాటి, మాటికీ పట్టా కాయితం పొయ్యి పెట్టీయాల, పొయ్యిపెట్టీయాలని అరుస్తావేటే దెష్టా? నీ దరిద్రమే తీనీసింది. నిన్ను పొయ్యిలెట్టీయాల!” అని వంచలోకి యీడ్చేడు.

*ఇరుగు, పొరుగు చేరిపోయారు. ఇంటి*గోల వీధి కెక్కింది. అప్పుడు వొదిలింది దాలవ్వడికి అసహనంతో కలిగిన అనవసర కోపం! సిగ్గువడిపోయాడు. చల్లగా వీధిలోకి జారుకున్నాడు. ఏడుస్తూనే ఆ యిల్లాలు... చీకటింటిలో దీవం వెలిగించింది. కళ్ళు తుడుచుకుని, ముక్కు చీదుకుని- నులక మంచమ్మీద కునుకుదీస్తున్న పిల్లాడ్ని లేపి- భర్త కోసం వీధిలోకి వంపింది.

ఆ రాత్రి... పాత ట్రంకుపెట్టె తెరవనూ లేదు, బందెల దొడ్డిలో దూడలా వున్న పట్టా కాయితాన్ని చూడనూలేదు దాలవ్వడు. ఆలోచిస్తూ నిద్రలోకి పోయాడు.

★ ★ ★

ఆ మర్నాడు ఉదయమే బయల్దేరాడు దాలవ్వడు కన్నబాబు దగ్గరకు. ఆవేళ అటో, ఇటో తేల్చుకోవాలనుకున్నాడు. ఇప్పటిదాకా- ఎమ్మార్వోకి చెప్పాననీ, ఎమ్మార్వో సబ్ కలెక్టర్ని కలవమన్నాడనీ, కలక్టర్ని కలవటం అవలేదనీ చెప్పుకొస్తున్న .. కన్నబాబుని- అయితీ ఔతాదనీ, కాకపోతే కాదనీ-చెప్పేమంటానని బయల్దేరాడు దాలవ్వడు.

దాలవ్వడు వెళ్లేసరికి కన్నబాబుగారి విజిటర్స్ గది నిండా ఖద్దరు పెద్దలే? ఏదో విషయాన్ని తీవ్రంగా చర్చించుకుంటున్నట్లుంది. ఎవరిదో గొంతు

‘వొక గవర్నమెంటు పడిపోయింది. మరో గవర్నమెంటు గడ, గడ లాడిపోతూంది. రామజన్మ భూమి మాత్రం తేలక ఉంది” విన్పించింది. దాలవ్వడికి.

చేతులు జోడించి లోపలికి చూసాడు దాలవ్వడు. గది మధ్యలో ఈజీఛైర్‌లో కూర్చున్న కన్నబాబు దాలవ్వడ్ని చూసి- బయటికి కదిలాడు. కన్నబాబుకి, కొద్ది దూరాన సోఫాల కూర్చున్న జోగినాయుణ్ణి చూసేసరికి- దాలవ్వణ్ణి ఎడమకన్ను బెదిరింది. కన్నబాబు బయటికొచ్చి, దాలవ్వడ్ని నడిపించుకు వక్కకి తీసికెళ్లి-

“అదన్నమాట. రెండుసార్లు పోనుల మాట్లాడేను. గట్టిగ చెప్పాను కలక్టర్కి. ఆ తర్వాత, ఈ మధ్యనే వొక మీటింగుల కలిస్తే అడిగీసాను ముకమ్మీద- అలగిలక్కాదు. అప్పుడన్నాడు.. కలక్టరు...” అని ఆడి, జేబుల్తడిమి అగ్గి పెట్టీ, సిగరేట్ పెట్టీ దీసాడు కన్నబాబు.

“... యేటన్నాడో కలక్టరు?” అనుకుంటూ కన్నబాబు దిక్కే ఆశగా దాలవ్వడు చూస్తుంటే- సిగరెట్ వెలిగించి, ఒక దమ్ము లాగి-

“నిజమే గానీ, అదీ జిరాయితీ చెరువనీ, ఆ జోగినాయుడు కోర్టుకెల్లి ‘స్టే’ తెచ్చుకున్నాడనీ- అందకని మరేం చెయ్యలేమనీ *అనీసాడు కలక్టరు..” అని చెప్పాడు కన్నబాబు.*

*గుండెల్లో రాయి వడిపోయింది దాలవ్వ*డికి. ఎక్కడలేని నీరసమూ వొచ్చేసింది.

“మరిప్పుడెలగయితే? పట్టా కాయితం పొయ్యి లెట్టీడి మేన?” అన్నాడు దాలవ్వడు.

“అలగంటే యెలాగయ్యా? పొయ్యిలో పెట్టడానికా పట్టాలిప్పించాను. నా మీద అలుగుతావేటయ్యా? మంచోడివే” అని దాలవ్వడి భుజం చరిచి, హాస్యంలోకి దించబోతూ, మళ్లీ సర్దుకొని-

“అవతలోలు తెచ్చిన ‘స్టే’ చెల్లదని నువ్వు కోర్టుకి వెళ్లొచ్చు” అని సలహా యిచ్చేడు కన్నబాబు.

“పట్టా కోసం... ఇంటిలోని గిన్నీ ముంతలు అమ్మీసినాను. కోర్టుకెల్తే ఇల్లు అమ్మీయాల” అని బాధ వ్యక్తం జేసాడు దాలవ్వడు.

“మరెలాగయ్యా? మీలాంటోల్తోటిదే చికాకు. ఏదీ సక్రమంగా చెయ్యిరు. భూము ల్రావటం. అంటే తేలికా? నీ యిష్టమయితే మరి” అని చెప్పేసి, వెనుదిరిగారు కన్నబాబు.

అప్పుడు దాలవ్వడు-

“... బావూ; మరేటనుకోకు. ఈ పట్టా కాయితం తమ కాడే వుంచుకోండి.

మాము సిన్నప్పుడు దసరా పండుగని, బట్టలు కొనమని మా నాయినని దూసుకు తినేసోలిమి. మా నాయినకి- అవి పంటల మదుపు సీజను. చేతిల డబ్బు లాడీవిగావు. మా గోస మాదే? ఇలగ్గాదని, మమ్మల్ని బైలేరు కాడకి తీసికెల్లి- కొల్తలు తీయించీసే వోడు. మాం సంబరవడిపోయావోలిమి.

రోజులు గడిసిపోయావి, దసరా యెలిపోయింది. బైలేరు బట్టలిచ్చీ వోడుగాదు. ఏటీ తిప్పడం? నువ్వీ పొద్దు యిత్తావా, సత్తావా? అని బైలేరు పీకమీద గూకుంతే, అప్పుడు సెప్పాడు బైలేరు- మా నాయిన కొలతలు దియ్యించాడు గాని, మాకు గుడ్డలు కొనలేదూ అని.

అదిగలగ- కొలతలు దియ్యించీసారు తమరు మాకు? ఉంచుకోండి బావ్.. యీ పట్టా? మల్ల, మరొకలకి కొల దీయడంకి వనికొత్తాది” అని పట్టా కాయితం యిచ్చేసి, విసురుగా బయటికొచ్చేసాడు దాలవ్వడు.

అయితే-

దాలవ్వడు భూమి మీద ఆశలు కడిగేసుకోలేదు. కన్నబాబు లాటి వారి మీద గల భ్రమల్ని తుడిచేసుకున్నాడు. ●